

СТАТУС УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ЗА МІЖНАРОДНИМ ТА НАЦІОНАЛЬНИМ ПРАВОМ: СУЧАСНИЙ СТАН

Актуальність зазначеного питання зумовлена тим, що наявні прогалини в міжнародному праві полегшують використання окремих категорій осіб у військових діях, збройних конфліктах, зокрема, найманців, збільшують їх кількість, сприяють виникненню нових способів їх використання.

Згідно з теорією міжнародного права, кожний учасник бойових дій має свій статус. Так, галузь права, міжнародне гуманітарне право поділяє всіх учасників воєнних дій у період міжнародних збройних конфліктів на тих, що безпосередньо беруть участь (комбатантів) і тих, що не приймають безпосередньої участі у бойових діях. В основі такого розподілу є аспект визначення причетності осіб до процесу ведення бойових дій. До таких учасників відносяться: військові, які становлять, як правило, регулярні збройні сили країни, і невійськовий персонал, до якого відносяться медперсонал, а також партизанів, шпигунів, добровольців, найманців.

Женевська конвенція 1949 р. дає більш детальне визначення учасників, вона їх класифікує на: особовий склад регулярних збройних сил; ополчення; добровольчі загони, які входять, так і ті, що не входять до складу регулярних збройних сил; особовий склад організованих рухів опору і партизан (при цьому вони повинні відповідати наступним чотирьом умовам: мати на чолі особу, відповідальну за поведження своїх підлеглих, носити відмітний знак, відкрито носити зброю, дотримуватися законів і звичаїв ведення війни); особи, що слідуєть за збройними силами, надають їм допомогу, але самі в бойових діях участі не приймають; члени екіпажів торговельних судів і цивільних літаків, що безпосередньо допомагають воюючим; населення, що при наближенні супротивника взялося за зброю (якщо при цьому відкрито носить зброю і дотримується законів і звичаїв війни) [56].

У Додатковому протоколі до Женевських конвенцій дається розгорнуте визначення комбатантів. До них відносяться „...всі організовані збройні сили, групи і підрозділи, що знаходяться під командуванням особи, відповідальної перед цією стороною за поведження своїх підлеглих, навіть якщо ця сторона представлена урядом або владою, не визнана протилежною стороною. Такі збройні сили підкоряються внутрішній дисциплінарній системі, що, серед іншого, забезпечує дотримання норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів” [1, ст. 43, п. 1].

Комбатанти знаходяться також під захистом норм, що регламентують методи ведення війни. Ці норми містять у собі заборону піддавати нападкові супротивника, що здався в полон або позначив свій намір здатися, тих, хто

спускається на парашуті, залишивши повітряне судно, що потерпає катастрофу, заборону віддавати наказ про те, щоб нікому не давати пощади, а також норми, що забороняють віроломство.

Нарешті, міжнародне гуманітарне право вимагає, щоб з пораненими, хворими і полоненими комбатантами поводитися гуманно, навіть коли вони перебувають під владою сторони супротивника. Такі особи повинні бути захищені від будь-яких актів насильства і, будучи відданими судові, користуватися основними судовими гарантіями. Перші три Женевські конвенції стосуються цих категорій осіб і містять численні положення, що надають додатковий захист жінкам [1].

Питанням, що викликає заклопотаність, є тенденції у розвитку способів ведення воєнних дій, що призводять до виникнення тотальної війни. З одного боку, такий розвиток наче додає легітимність ініціативам, що йдуть у напрямку залучення всього населення у військові дії, що ускладнює проведення розмежування між комбатантами і некомбатантами.

На сьогодні маємо Закон України «Про основи національного опору», який визначає правові та організаційні засади національного спротиву, основи його підготовки та ведення, завдання і повноваження сил безпеки та сил оборони. Відповідно до нього, складовими національного спротиву є територіальна оборона, рух опору та підготовка громадян України до національного спротиву.

Виконання завдань територіальної оборони здійснюється на всій території України включно з районами ведення воєнних (бойових) дій. Рішення про виконання завдань територіальної оборони в районах ведення воєнних (бойових) дій приймається Головнокомандувачем Збройних Сил України

Відповідно до вказаного Закону Сили територіальної оборони Збройних Сил України - окремий рід сил Збройних Сил України, на який покладається організація, підготовка та виконання завдань територіальної оборони.

А сама територіальна оборона - це система загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій.

Отже законодавчо визначено дозвіл використовувати підрозділи територіальної оборони у районах бойових дій, і особам які її утворюють надана можливість брати участь у бойових діях.

Література

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_154